

Esiopetusta kielirikastuttamassa

Johanna Moilanen ja Johanna Sievänen

Tässä artikkelissa kuvaamme Jyväskylän esiopetuksen lastentarhaopettajien kokemuksia kielisuihkutusopetuksesta, jota on järjestetty Jyväskylässä elokuusta 2016 alkaen. Tulosten perusteella koulutusmuodosta pidetään ja se sopii hyvin valmistamaan henkilökuntaa kielirikasteiseen esiopetukseen. Pohdimme kirjoituksessa myös, kuinka koulutusta tulisi kehittää.

Johdanto

Vuoden 2014 esiopetuksen opetussuunnitelmassa mainitaan uutena käsitteenä kielirikasteinen opetus, jolla tarkoitetaan, että vähintään 25 prosenttia toiminnasta tapahtuu vieraalla kielellä. Kielirikasteisen toiminnan tavoitteena on innostaa lapsia oppimaan sekä käyttämään vierasta kieltä. (ESIOPS 2014.) Jyväskylässä kielirikasteista esiopetusta toteutetaan kielisuihkuttamalla. Kielisuihkutuksella tarkoitetaan vieraaseen kieleen tutustumista leikkien, laulaen ja liikkuen. Kielisuihkutusta voidaan siis toteuttaa jo ennen varsinaisen kielenopetuksen alkamista joko osana muiden aineiden opetusta tai erillisinä tuokioina (OPH 2014). Ihanteellista olisi, jos kielisuihkutus olisi luonteva osa esiopetuksen arkea. Kielisuihkutusta järjestääkseen ei tarvitse olla kielenopettaja, vaan kuka tahansa vierasta kieltä osaava opettaja tai ohjaaja voi pitää kielisuihkutusta. Sekä kielirikasteinen opetus että kielisuihkutus tukevat monikulttuurisuus- ja suvaitsevaisuuskasvatusta sekä voivat innostaa lapsia kielten opiskeluun myös tulevaisuudessa. Kielirikasteisuus ja kielisuihkutus voivat myös tukea varsinaista kielenopetusta koulussa. Molempien tavoitteena on luoda positiivinen kuva kielenopiskelusta sekä vieraista kielistä ja kulttuureista.

Kielisuihkutusta on järjestetty Jyväskylässä vuodesta 2010 lähinnä yliopiston ja kaupungin yhteistyönä. Alun perin toimintaa järjestettiin koululaisille iltapäivätoiminnan osana, mutta vähitellen kielisuihkutus on laajentunut myös osaksi esiopetusta. Aihetta on tutkittu kielisuihkutusta harjoittelevien, kielisuihkutukseen osallistuneiden lasten sekä heidän vanhempiansa näkökulmasta (Bärlund, Nyman & Kajander 2015; Pynnönen 2012; Pynnönen 2013; Vihonen 2013).

Kuvaamme tässä artikkelissa elokuussa 2015 Jyväskylässä alkanutta opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa hanketta, jonka tarkoituksena on täydennyskouluttaa esiopetuksen ja Jälkkärien eli koulujen iltapäivätoiminnan henkilökuntaa uuteen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja laajentaa kielirikasteista esiopetusta ja perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa koko kaupunkiin. Tarkastelemme hankkeen ensimmäistä lukuvuotta lastentarhaopettajien näkökulmasta. Hanke jatkuu joulukuuhun 2017.

Hankkeen ensimmäisen lukuvuoden aikana jokainen toimipiste sai kielisuihkutusta puolen vuoden ajan kerran viikossa puolesta kahteen tuntiin. Vetovastuu kielisuihkutuksesta oli kielisuihkutusopettajalla, mutta henkilökunta oli kielisuihkutuksessa aina mukana ja otti osaa kielisuihkutukseen itselle luontevalla tavalla. Kielisuihkutustuokion yhteydessä oli mahdollista keskustella kielisuihkutusopettajan kanssa kielisuihkutukseen ja varhaiseen kielikasvatukseen liittyvistä teemoista. Kielisuihkutuskielinä hankkeessa ovat englanti, saksa, ruotsi, espanja, ranska ja venäjä. Kieli määräytyi opettajan kielitaidon mukaan, joissain tapauksissa toimipisteillä oli mahdollisuus valita kahdesta eri kielestä. Kielisuihkutusopettajille ei ole vielä valtakunnallisia kelpoisuusvaatimuksia, koska ammattinimike on aivan uusi. Kaikki hankkeessa työskentelevät kielisuihkutusopettajat ovat koulutukseltaan kielten aineenopettajia. Hankkeen tavoitteena kuitenkin on, että kielisuihkutusopettajilta saadun täydennyskoulutuksen avulla päiväkodin työntekijät sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat jatkaisivat kielisuihkutusta itse osana omaa työtään.

Toiminnan arviointi

Yksi keskeinen osa hanketta on toiminnan arviointi ja kehittäminen. Kaikille kielisuihkutuskoulutuksen syyslukukaudella 2015 ja kevätlukukaudella 2016 osallistuneille lähetettiin koulutuksen jälkeen kysely toiminnasta. Kysely laadittiin sähköisesti webpropol-alustalla ja se koostui 17 kysymyksestä. Kyselyssä oli suljettuja monivalintakysymyksiä, puoliavoimia ja avoimia kysymyksiä. Kysely laadittiin niin, että

siihen vastaaminen ei vie kohtuuttomasti aikaa, vaan vastaaminen on mahdollista tehdä työajalla. Kyselyyn vastattiin nimettömänä, joskin työpaikan perusteella on joissakin tapauksissa mahdollista päätellä vastaaja. Tällä on voinut olla vaikutusta vastauksiin

Tutkimusaineistosta etsimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia ennakkokäsityksiä päiväkodin henkilökunnalla oli kielisuihkutuksesta ja miten nämä käsitykset muuttuivat kielisuihkutuksen aikana?
2. Miten kielisuihkutus toimi kielirikasteisen esiopetuksen täydennyskoulutusmetodina?
3. Aikovatko toimipisteet jatkaa kielisuihkutusta kielisuihkutuskoulutuksen päätyttyä?

Seuraavassa esittelemme tutkimuksen tuloksia.

Lastentarhaopettajien ennakkokäsitykset ja kielitaito

Kielisuihkutuskyselyyn vastaajia oli 58, joista 57 oli lastentarhanopettajia ja yksi vastaaja erityislastentarhanopettaja. Vastaajista suurin osa oli naisia. Iältään vastaajat olivat 30-64 välillä. Vastausten pienestä määrästä johtuen kyselyn tulokset eivät ole laajasti yleistettävissä, mutta ne antavat silti hyvät suuntaviivat kielisuihkutuskoulutuksen kehittämiseksi.

Lähes kaikki vastaajat olivat hyvin tai melko innostuneita kielisuihkutuksen alkamisesta, vaikkei monessa paikassa oltu aiemmin edes kuultu kielisuihkutuksesta. Vain muutama vastaaja suhtautui kielisuihkutuskoulutukseen varauksella. Omien kokemustemme mukaan kielisuihkutuksen alku kuitenkin jännitti monia. Vaikka suurin osa lastentarhaopettajista oli käyttänyt vieraita kieliä työssään aiemmin jonkin verran, oli vieraan kielen käyttö työssä uutta vajaan viidesosalle lastentarhaopettajista. Reilu puolet vastaajista koki, että heillä on sujuva kielitaito jossain vieraassa kielessä: 27 englannissa, kuusi ruotsissa, yksi puolassa ja kaksi saksassa. Kohtalainen kielitaito oli 34 vastaajalla englannissa, 44 vastaajalla ruotsissa ja 14 saksassa. Osa vastaajista nosti kielitaidon kohdalla esiin myös tukiviittomat. Havaintojemme perusteella niitä käytetäänkin päiväkodeissa paljon. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat äidinkielekseen suomen. Kaksi vastaajaa ei ilmoittanut äidinkieltään.

Kielisuihkutus täydennyskoulutusmetodina

Kielisuihkutuskoulutus lisäsi lastentarhaopettajien ammatillista osaamista ja antoi monelle uusia eväitä työhön: kaksi kolmasosaa vastaajista koki, että kielisuihkutus lisäsi ammatillista osaamista. Yli puolet vastaajista oli täysin sitä mieltä, että kielisuihkutus antoi uusia välineitä työhön ja kolmannes osittain samaa mieltä. Ainoastaan kolme lastentarhaopettajaa oli sitä mieltä, että kielisuihkutuksella ei ollut ammatillisesti mitään annettavaa. Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista koki kielisuihkutuskoulutuksen täysin ja viidennes osittain hyödyllisenä. Vain viiden vastaajan mielestä kielisuihkutus oli osittain tai täysin turhaa. Eräs lastentarhaopettaja kommentoi koulutusta näin:

"Puolen vuoden ammattilaisen ohjaamisen seuraaminen ja toimintaan osallistuminen oli niin hieno juttu, että toivoisin useammankin henkilön pääsevän kyseiseen koulutukseen isommissa toimintayksiköissä."

Lastentarhaopettajat ilmoittivat olevansa tietoisia uudessa opetussuunnitelmassa mainitusta kielirikasteisesta esiopetuksesta. Kielisuihkutuskoulutus auttoi vastaajien mukaan uuteen opetussuunnitelmaan valmistautumisessa kohtalaisesti: 19 vastaajaa oli täysin sitä mieltä, että kielisuihkutus auttoi työyhteisöä valmistautumaan uuteen opetussuunnitelmaan. 37 vastaajaa oli osittain sitä mieltä, että kielisuihkutuksesta oli apua uuteen opetussuunnitelmaan valmistautumisessa. Kaksi vastaajaa koki, ettei kielisuihkutus valmentanut uuteen opetussuunnitelmaan lainkaan.

Koulutuksen aikana into kielisuihkutukseen kasvoi ja vastaajien kokemukset kielisuihkutuksesta olivat hyvin myönteisiä. Neljä viidesosaa piti kielisuihkutusta erittäin mukavana ja viidesosa jokseenkin mukavana. Vastaajien arvioiden mukaan myös lapset pitivät kielisuihkutuksesta. Ainoastaan kolmen vastaajan mielestä lapset eivät olleet pitäneet kielisuihkutuksesta.

Myös kielisuihkutusopettajien työhön oltiin erittäin tyytyväisiä. Neljäviidesosa vastaajista oli täysin ja viidennes osittain sitä mieltä, että kielisuihkutusopettaja oli hoitanut työnsä hyvin ja oli luonteva lasten kanssa. Samoin kielisuihkutustuokioita pidettiin pedagogisesti toimivina. Ainoastaan yhden vastaajan mielestä kielisuihkutus oli jokseenkin pedagogisesti epäonnistunutta. Kielisuihkutusopettajat onnistuivat myös sytyttämään kipinän vieraisiin kieliin: Neljäviidesosa vastaajista oli täysin ja viidesosa osittain sitä mieltä, että kielisuihkutusopettaja sai sekä lapset että aikuiset innostumaan suihkutettavasta kielestä.

Toiminnan jatkuminen

Kielisuihkutuskoulutuksen tavoitteena on, että päiväkodit jatkavat kielirikasteista esiopetusta valitsemallaan tavalla. Koulutuksen aikana lastentarhaopettajat saivat kokeilla itse kielisuihkutustuokion järjestämistä. Tällä haluttiin rohkaista heitä kokeilemaan omia ideoita kielisuihkutuksesta ja jatkamaan kielisuihkutusta itsenäisesti. Kyselyvastausten perusteella näyttäisikin, että kielisuihkutuskoulutus rohkaisee lastentarhaopettajia kielirikasteisen esiopetuksen järjestämiseen. Lähes kaikki lastentarhaopettajat ilmoittivat, että työyhteisössä aiotaan jatkaa kielisuihkutusta jollain muotoa. Neljännos vastaajista ilmoitti, että aikoo pitää kielisuihkutustuokioita itse, mutta toinen neljännos puolestaan epäili, ettei tule itse pitämään tuokioita. Kuitenkin lähes kaikki lastentarhaopettajat aikoivat hyödyntää toiminnassa joskus vieraskielisiä leikkejä tai lauluja.

Jotta kielisuihkutus jatkuisi koulutuksen jälkeen, on sen jatkamisen oltava mahdollisimman vaivatonta. Vaikka kielisuihkutusta pidetään tärkeänä, se voi arjen keskellä jäädä muun toiminnan jalkoihin. Hankkeen opettajat laativat kielisuihkutuksen jatkamista helpottamaan [pedanet-sivuston kielisuihkutukselle](#). Sivustolla on tietoa kielisuihkutuksesta ja ideoita ja materiaalia kielisuihkutusta varten. Kaikille koulutettaville kerrottiin kielisuihkutuksen alussa sivustosta ja heitä kehoitettiin hyödyntämään sitä. Kyselyn perusteella sivusto ei ole kuitenkaan tavoittanut lastentarhaopettajia toivotusti. Puolet vastaajista ei ollut hyödyntänyt sivustoa kertaakaan, kolmasosa vastaajista oli käynyt sivustolla pari kertaa ja vain kuusi vastaajaa oli käyttänyt sivustoa kolmesta neljään kertaa. Yksikään vastaaja ei käyttänyt sivustoa säännöllisesti. Kyselystä ilmeni, että lastentarhaopettajat toivovat tukimateriaalia kielisuihkutukseen. Eniten kaivattiin laulujen sanoja ja ideoita laululeikkeihin sekä leikeissä tarvittavaa sanastoa kohdekielellä. Kaksikolmasosaa vastaajista toivoi englanninkielistä materiaalia, kolmasosa opettajaa ruotsin kielistä, kolmasosa vastaajaa saksankielistä, seitsemän vastaajaa espanjankielistä ja kaksi vastaajaa venäjänkielistä materiaalia.

Kyselyssä kartoitettiin myös vastaajien kokemusta siitä, onko oma kielitaito riittävä kielisuihkutuksen jatkamiseen. Suurin osa lastentarhaopettajista oli sitä mieltä, että omalla kielitaidolla voisi jatkaa kielisuihkutusta itsenäisesti. Kuitenkin seitsemän vastaajaa oli osittain ja neljä täysin sitä mieltä, että oma kielitaito ei riittäisi kielisuihkutustuokioiden pitämiseen. Vastaajilta kysyttiin myös, voiko kielisuihkutusta pitää, jos osaa suihkutettavaa kieltä vain jonkin verran. Tässä mielipiteet jakautuivat: 24 vastaajaa oli täysin ja 24 vastaajaa osittain sitä mieltä, että myös vaillinaisella kielitaidolla voi kielisuihkuttaa. Kahdeksan vastaajaa oli tästä osittain eri mieltä ja kaksi täysin eri mieltä. Vaikka vastaajat olivatkin sitä mieltä, ettei kielisuihkutuksen pitäminen

vaadi suuren suurta kielitaitoa, nousi vastauksissa esiin epävarmuus esimerkiksi omasta ääntämisestä.

Kehitysideoita

Kyselyvastausten perusteella esitämme kielisuihkutuskoulutukselle kolme kehitysideaa.

1. Yhteiset koulutustilaisuudet kielisuihkutuskoulutukseen (esim. alku ja lopputilaisuus) osallistuville (teoriaa ja keskustelua kielikasvatuksesta ja kielirikasteisesta esiopetuksesta)
2. Materiaalipaketin kehittäminen tulostettavaan muotoon (sisältäisi lauluja, leikkejä ja ideoita kielisuihkutukseen)
3. Kielisuihkutuskoulutuksen aloitus aivan lukukauden alusta hieman myöhemmäksi

Kielisuihutus vertaiskoulutuksena vaikuttaa olevan toimiva ja pidetty koulutusmuoto. Sen etuja ovat mm. toiminnan jatkuvuus: muutaman tietoiskun sijaan kielisuihkutusta pääsee seuraamaan yhden lukukauden ajan. Toiminnan aikana on mahdollista kerätä laaja varasto ideoita ja leikkejä, joita voi itse toteuttaa ja mieleen nousevista asioista voi keskustella kielisuihutusopettajan kanssa viikoittain. Kielisuihutusopettaja antaa esimerkillään tietoa siitä, miten kielisuihkutusta voi toteuttaa.

Kuitenkin kielisuihkutuksen merkitys asiana ja ilmiönä näyttäisi jäävän koulutettaville irralliseksi. Jatkossa voisikin olla hyvä lisätä toimintaan koulutukseen osallistujille yhteiset aloitus- ja lopputapaamiset, joissa lastentarhaopettajat pääsisivät näkemään toisiaan ja keskustelemaan yhdessä kielisuihkutuksesta. Tapaamisiin voisi sisältyä teoriaosuus varhaisesta kielikasvatuksesta ja kielenoppimisesta, kielirikasteisesta esiopetuksesta sekä yhteisiä keskusteluja ja ryhätöitä kielisuihkutuksen mahdollisuuksista ja haasteista. Lastentarhaopettajat voisivat jakaa vinkkejä toisilleen. Tapaamiset lisäksi täydennyskoulutuksen tuntua ja haastaisivat lastentarhaopettajia pohtimaan aktiivisesti sitä, miten aikovat itse toteuttaa kielirikasteista esiopetusta. Ehkäpä tapaamiset voisivat myös rohkaista lastentarhaopettajia laulamaan ja leikkimään sillä kielitaidolla, mikä heillä on.

Kyselyvastausten perusteella kielisuihutusopettajien laatima pedanet-sivusto ei tavoita kohderyhmäänsä. Jatkoa ajatellen kannattaisi laatia eri kieliin omat ladattavat materiaaliyhköt, joita kielisuihkutussivusto täydentäisi. Vihko voisi sisältää lauluja,

leikkejä, ja sanastoa. Näin materiaalia ei tarvitsisi etsiä aina netistä, vaan lastentarhaopettaja voisi napata vihon käteen ja vetää jonkun kivan laulun tai leikin, kun sille on aikaa. Suurin osa lastentarhaopettajista oli kielisuihkutuksesta innoissaan, mutta olisi tärkeää, että kielisuihkutuksen jatkaminen henkilökunnan omin voimin olisi mahdollisimman vaivatonta, jotta se ei jäisi ajatuksen tasolle:

"Kielisuihkuttaja olisi voinut jättää joitakin materiaaleja jo pitämänsä kerran jälkeen meille taloon. olisimme voineet luontevasti harjoitella samoja juttuja heti pk:ssa. Joitakin juttuja toki nappasimmekin mutta esim. karhu nukkuu leikin sanat ruotsiksi olisi ollut kiva saada välittömästi itselle. Silloin mm. olisi ollut helppo ottaa heti leikki arkeen, toki lapset sen muistivat helposti ;) Joka kerralta joku pikkujuttu. Edesauttaisi että homma jatkuu."

Kolmas kehitysidea liittyy koulutuksen ajoitukseen: toiminta tulee ajoittaa niin, ettei se häiritse esiopetuksen alkua. Vastaajat toivoivat, että kielisuihkutus olisi alkanut hieman myöhemmin, niin että esiopetusarki olisi päässyt käyntiin. Aivan lukukauden alussa ryhmäytyminen oli vielä kesken ja kotihoidosta esiopetukseen siirtyneet lapset vielä hieman ihmeissään.

Kyselytutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, miten vertaiskoulutusmuoto istuu esiopetukseen, antaako se lastentarhaopettajille ammatillisesti uutta ja aikoivatko toimipisteet jatkaa kielisuihkutusta koulutuksen päätyttyä. Tulokset ovat hyvin rohkaisevia. Kaiken kaikkiaan kielisuihkutukseen oltiin hyvin tyytyväisiä ja monet lastentarhaopettajat olivat ehkä hieman yllättyneitäkin siitä, kuinka hyvin kielisuihkutus istui esiopetukseen. Myöhemmin tehtävän jatkokyselyn avulla selviää, onko toiminta tosiasiaa jatkunut.

Johanna Moilanen on saksan ja ruotsin opettaja sekä jatko-opiskelija Jyväskylän yliopistossa. Johanna Sievänen on saksan ja englannin opettaja. Molemmat kirjoittajat ovat työskennelleet kielisuihkutusopettajina artikkelissa kuvatussa hankkeessa.

Lähteet

Bärlund, P., Nyman, T. & Kajander, K. 2015: "Ai niin, unohdin pyyhkeen ja uikkarin kielisuihkutteluun tänään." Vieraiden kielten aineenopettajiksi opiskelevien kokemuksia

kielisuihkutuksesta. Teoksessa M. Kauppinen, M. Rautiainen, & M. Tarnanen (Toim.), Elävä ainepedagogiikka : Ainedidaktiikan symposium Jyväskylässä 13.–14.2.2014. Ainedidaktisia tutkimuksia, 9. Suomen ainedidaktinen tutkimusseura ry, 76-96.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/154156>

ESIOPS 2014: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

OPH 2014: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Pynnönen, J. 2012: "Toll, weil ich Deutsch lernen durfte": Erfahrungen der Schüler der 1. und 2. Klasse der finnischen Grundschule mit der deutschsprachigen Sprachdusche. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/37930>

Pynnönen, J. 2013: Finnisch preschool children's experiences of an English language shower. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41093>

Vihonen, M. 2013: "Die Lieder Zuhause trällern": eine Fallstudie über die Sprachdusche aus der Erfahrungen der Eltern. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/42215>